УДК 616-089+378.14+376.68

ВИКЛАДАННЯ САНІТАРНОЇ ОСВІТИ СТУДЕНТАМ СТОМАТОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ ПРОПЕДЕВТИКИ ВНУТРІШНЬОЇ МЕДИЦИНИ

М. А. Оринчак, Н. Г. Вірстюк, О. С. Човганюк, М. М. Василечко, І. О. Гаман, Н. Р. Артеменко, І. І. Вакалюк, Д. П. Александрук, С. З. Краснопольський

Івано-Франківський національний медичний університет; кафедра внутрішньої медицини стоматологічного факультету імені професора М. М. Бережницького; 76018, м. Івано-Франківськ, вул. Галицька 2; тел. 80667845464; e-mail: mariyaorynchak@gmail.com

Санітарна освіта є важливою складовою частиною лікувально-профілактичної діяльності лікаря будь-якої спеціальності. Тому викладання санітарної освіти на сучасному етапі розвитку вищої медичної освіти повинно проводитись на всіх клінічних, гігієнічних та теоретичних кафедрах.

Основною метою даного повідомлення є підвищення якості викладання санітарної освіти на кафедрах внутрішньої медицини шляхом формування у викладачів і студентів відповідного відношення та усвідомлення значущості вивчення конкретних питань санітарно-освітньої роботи серед населення студентами стоматологічного факультету під час лекцій та практичних занять з вибраних розділів внутрішньої медицини. До основних задач викладання санітарної освіти в курсі пропедевтики внутрішньої медицини відноситься формування у студентів переконань щодо необхідності та важливості санітарної освіти в загальній лікувально-профілактичній діяльності лікаря; ознайомлення з організацією санітарно-освітньої роботи в умовах стаціонару, поліклініки та амбулаторії в кожній конкретній ситуації роботи лікаря у відповідності до теми заняття чи лекції. Причому на курсі пропедевтики внутрішньої медицини необхідно розкривати значення санітарної освіти в комплексі профілактичних заходів. Слід формувати у студентів практичні навички стосовно поширення серед населення гігієнічних знань по всіх розділах гігієни: харчування, стану житла, умов праці, суспільної та особистої гігієни, пояснення шкідливості впливу алкоголю, куріння, навчання основам першої медичної допомоги у нещасних випадках: при травмах, отруєннях, опіках, обмороженнях і під час хвороби. При вивченні окремих розділів пропедевтики внутрішньої медицини студентам необхідно опановувати певні специфічні прийоми, навички з профілактики захворювань, підвищення рівня всіх видів гігієни, збереження здоров'я, збільшення тривалості та покращення якості життя.

Ключові слова: *санітарна освіта, навчання, профілактика.*

Постановка проблеми і аналіз останніх досліджень. На сучасному етапі розвитку суспільства світова медична педагогічна наука здійснює пошук нових пріоритетів в освіті та вихованні студентів-медиків. Зміна характеру і змісту праці ставить перед нашим суспільством серйозні завдання, пов'язані із виведенням освіти України на рівень освіти в розвинених країнах світу шляхом реформування її концептуальних, структурних та організаційних засад [1, 2, 3, 5, 6, 10]. Підвищення освітнього рівня підготовки висококваліфікованих спеціалістів для медичної галузі в Україні є важливою складовою навчального процесу на сучасному етапі. Адже однією з найважливіших сфер розвитку євроінтеграції є сфера вищої освіти, де вона набула форм Болонського процесу [7, 9].

Слід відмітити, що санітарна освіта є важливою складовою лікувально-профілактичної діяльності лікаря будь-якої спеціальності [7]. Майбутній лікар повинен володіти не тільки міцними знаннями з питань етіології, патогенезу, діагностики, вибору адекватного лікування та профілактики захворювань, але й отримати знання, засвоїти навики санітарно-освітньої роботи та вміти застосувати їх на практиці. Санітарна освіта – обов'язковий розділ діяльності кожного лікувально-профілактичного закладу, професійний обов'язок кожного медичного працівника лікарні й поліклініки. Санітарна освіта є системою державних, медичних та суспільних заходів, спрямованих на охорону та зміцнення здоров'я, попередження хвороб, збереження активного довголіття, високої працездатності [1, 3, 5, 8].

Вивчення основ санітарної освіти студентами-стоматологами сприятиме підвищенню ефективності їх впровадження в практику медичними працівниками лікувально-профілактичних закладів, що впливатиме на запобігання виникненню захворювання методом пропаганди здорового способу життя, раннім звертанням за медичною допомогою, застосуванням засобів первинної профілактики окремих захворювань, це буде сприяти скороченню терміну видужання в процесі постійного лікарняного спостереження, покращенню ефективності лікування і відновленню працездатності (реабілітації), зменшенню випадків повторної госпіталізації методом пропаганди заходів вторинної профілактики.

Метою даного повідомлення є підвищення якості викладання санітарної освіти на кафедрах внутрішньої медицини шляхом формування у викладачів і студентів відповідного відношення та усвідомлення значимості вивчення конкретних питань санітарно-освітньої роботи серед населення студентами стоматологічного факультету під час лекцій та практичних занять з вибраних розділів пропедевтики внутрішньої медицини.

Матеріал і методи дослідження. На основі діючої типової і робочої програми проведено аналіз питань з курсу пропедевтики внутрішньої медицини, які після отримання відповідних знань студентами

можуть бути включені в зміст санітарно-освітньої роботи з населенням з питань первинної та вторинної профілактики захворювань, а також щодо методів і засобів їх проведення.

Окреслені питання з формування у студентів практичних навиків санітарно-освітньої роботи в конкретних ситуаціях роботи лікаря-стоматолога під час курації хворих, написання історії хвороби, під час виробничої практики, спеціалізації особливо з питань здорового способу життя і первинної профілактики захворювань.

Розроблено питання, які доцільно використовувати під час проведення практичних занять, змістових та контрольних модулів з метою оцінки рівня засвоєння студентами санітарно-освітніх матеріалів. Даний матеріал буде корисним для викладачів для оптимізації вивчення окремих розділів пропедевтики внутрішньої медицини студентами-стоматологами.

Результати та обговорення.

Пропаганду здорового способу життя потрібно розглядати як базис багатопланової й ефективної профілактики низки захворювань, боротьба з якими найбільш актуальна: серцево-судинні, злоякісні новоутворення, захворювання обміну тощо [8].

Формування у студентів практичних навиків санітарно-освітньої роботи в конкретних ситуаціях роботи лікаря впроваджується на усіх курсах навчання на кафедрі внутрішньої медицини стоматологічного факультету: під час лекцій, на практичних заняттях, під час курації хворих, написання учбової історії хвороби, в період проходження виробничої практики. Під час проходження виробничої практики студентами приділяється особлива увага санітарно-освітній роботі студентів з різними групами населення з питань здорового способу життя та первинної профілактики захворювань, що сприятиме усвідомленню кожною людиною необхідності піклування про своє здоров’я, формуванню відповідального відношення як до свого здоров’я, так і до здоров’я інших людей [4].

Нарівні з навчальною, науковою та лікувально-консультативною роботою співробітники клінічних кафедр ведуть активну освітницьку роботу з різних питань сфери життєдіяльності людини, способу життя, які спрямовані на забезпечення здоров’я, довголіття, наснаги від оточуючого середовища та життя в цілому.

Гігієнічне виховання - це система прищеплення корисних звичок на основі знання принципів здорового способу життя та переконаності в необхідності їх дотримання [2, 4].

Санітарна освіта на базі кафедри внутрішньої медицини стоматологічного факультету починається з курсу пропедевтики внутрішньої медицини. Поряд із основними питаннями розділу викладачі звертають увагу студентів на загально методичні питання санітарно-освітньої роботи. Пояснюється роль санітарної освіти в підвищенні якості лікуваль-

но-профілактичного обслуговування населення. Адже одні лікувальні міри без широкого впливу на умови формування захворювання, на гігієнічну поведінку населення не можуть забезпечити вирішення основних завдань охорони здоров'я – ліквідувати одні захворювання і добитися зниження поширеності інших [1]. Тому, санітарну освіту слід вважати як невід'ємну частину лікувально-профілактичної діяльності лікаря будь-якої спеціальності, зокрема, стоматолога. Основне завдання санітарної освіти полягає у підвищенні рівня санітарної культури населення. Це досягається при проведенні санітарно-освітньої роботи за різними напрямками, в плані загально профілактичних мероприємств серед населення на дільницях, в гуртожитках, на підприємствах. Важливим є пропаганда здорового способу життя, впровадження мір первинної профілактики. Викладач повинен пояснити студентам, що гігієнічне виховання населення сприятиме збереженню здоров'я, попередженню захворювання, ранньому зверненню до лікаря при прояві перших симптомів захворювання, роз'ясненню поняття «здоровий спосіб життя» [4, 5, 6]. Обов'язковим розділом є робота серед хворих стаціонарів, поліклінік, амбулаторій, диспансерів, а також членів їх сімей з метою визначення чи окреслення мір вторинної профілактики захворювань.

За наявності захворювання гігієнічне навчання і виховання хворих сприяє скороченню термінів лікування, часу перебування в стаціонарі, попередженню ускладнень, загострень, рецидивів [4].

У стоматології гігієнічне виховання відіграє дуже важливу роль, оскільки етіологія і патогенез карієсу зубів значною мірою обумовлені негативними звичками людини, пов'язаними з неправильним споживанням цукру, порушенням самоочищення порожнини рота, недостатнім рівнем гігієни. Гігієнічне виховання включає два напрямки - санітарно-просвітницьку роботу та навчання і контроль за гігієною порожнини рота.

Санітарно-просвітницька робота ставить за мету виробити у населення переконання в необхідності дотримання правил здорового способу життя на основі знань про причини захворювання, методи їх попередження і підтримки організму в здоровому стані.

На практичних заняттях та лекціях професорсько-викладацьким складом кафедри висвітлюються питання особливостей гігієнічного навчання та виховання хворих, підкреслюються необхідність проведення санітарно-освітньої роботи серед хворих на усіх етапах лікування, правила поведінки хворого, методи профілактики захворювань.

На практичних заняттях необхідно обговорити питання первинної профілактики гострих респіраторних захворювань, грипу, аденовірусних захворювань. Студенти повинні знати, що більшість заходів профілактики захворювань органів дихання є складовими здорового способу життя, пропаганду якого зобов'язані проводити всі лікарі, незалежно від спеціальності.

Первинна профілактика захворювань системи органів дихання включає: пояснення необхідності уникати переохолодження, куріння, необхідність загартовування, частого провітрювання приміщень на роботі і вдома, перебування на свіжому повітрі до двох годин, уникати вдихання пилу, диму, подразнюючих газів, дії алергенів.

Санітарна освіта відіграє особливо важливу роль у профілактиці захворювань органів кровообігу, які є основною причиною інвалідності та смертності в Україні та в усьому світі [5]. Тому, санітарна освіта при вивченні захворювань системи кровообігу повинна включати пояснення шкідливості куріння та вживання спиртних напоїв; важливості раціонального, регулярного харчування (3-4 рази на добу), споживання свіжих овочів, фруктів та зменшення в раціоні кількості кухонної солі, контроль маси тіла, уникати ожиріння, утримувати індекс маси тіла в межах 19-25 кг/м^2, контроль рівня загального холестерину <5 ммоль/л і особливо холестерину низької щільності та тригліцеридів, контроль артеріального тиску (АТ) <140/90 мм рт.ст. За наявності артеріальної гіпертензії необхідна бесіда про важливість постійного прийому антигіпертензивних середників [11]. Важливим є вивчення генетичного анамнезу при наявності захворювань серцево-судинної системи в родині, особливо строгий контроль за індексом маси тіла, показниками ліпідограми та рівнем АТ. Доцільно уникати нервово-психічних стресів, формування позитивного світогляду, доброзичливого ставлення до оточуючих, роз'яснення необхідності чергування праці та відпочинку (розумової, фізичної праці з достатнім відпочинком), використання обідньої перерви лише для відпочинку і прийому їжі, обов'язковий відпочинок після роботи або навчання, достатньо тривалий сон (7-8 годин). Проводити роз'яснення користі заняття спортом із врахуванням віку та стану здоров'я, туристичних походів, піших прогулянок, роз'яснення необхідності щоденного перебування на свіжому повітрі протягом 1-2 годин, а по можливості і більше. Важливо оберігати себе від інфекцій, особливо від грипу, ангіни, перевтоми, фізичних та нервових перевантажень, конфліктних ситуацій, діагностика захворювань на ранніх стадіях.

При захворюваннях органів травлення необхідно звертати увагу на раціональне харчування: вживання їжі 3-4 рази на добу, збалансовану кількість жирів, білків, вуглеводів у раціоні, достатню кількість свіжих фруктів, овочів, зменшення прийому продуктів тривалого зберігання, консервованих, копчених продуктів, газованих напоїв, вживання достатньої кількості рідини (1,5-2 л на добу).

Загально-гігієнічні поради: оптимальна організація праці та відпочинку; гігієнічне навчання і виховання для попередження отруєнь та інтоксикацій; уникати вживання продуктів, до яких є підвищена чутливість; пропаганда фізичного виховання і спорту; уникати шкідливих звичок (паління, вживання алкоголю); діагностика захворювань на ранніх стадіях; роз'яснення необхідності дотримання дієти для людей із

порушенням обміну (ожиріння), із захворюваннями шлунково-кишкового тракту; слідкувати за регулярністю стільця; уникати токсичного впливу хімічних речовин; слідкувати за гігієною рук, посуду, навколишнього середовища; профілактика і діагностика гельмінтозів; ознайомлення із симптомами початкових стадій пухлин шлунково-кишкового тракту; за наявності гострого болю в животі не займатися самолікуванням, не приймати теплові процедури.

При захворюваннях системи крові необхідно дотримуватися рекомендованого лікарем харчування. За наявності анемії ознайомлення із списком продуктів, багатих на залізо; ознайомлення із ознаками лейкемій, анемій; першою допомогою при артеріальних, венозних кровотечах; першою допомогою при внутрішніх кровотечах (легенева, шлунково-кишкова).

Викладачами кафедри при прийомі модулів виясняється рівень засвоєння студентами санітарно-освітнього матеріалу.

Висновок. Викладання основ санітарної освіти студентам-стоматологам при вивченні курсу пропедевтики внутрішньої медицини сприятиме формуванню у студентів практичних навичок поширення серед населення гігієнічних знань, опануванню певних специфічних прийомів з профілактики захворювань, збереження здоров'я, збільшення тривалості та покращення якості життя.

Література

1. Вороненко Ю.В. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я / Ю.В. Вороненко, В.Ф. Москаленко // Навчальний посібник. – Тернопіль: Укрмедкнига, – 2000. – 677 с.
2. Закон України № 4004-XII «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24.02.1994 (остання редакція від 22.05.2008).
3. Меленко С.В. Мотивація – рушійний фактор навчального процесу / С.Р. Меленко // Мед. освіта. – 2015. – №1. – С. 69-70.
4. Наказ МОЗ України №1 від 05.01.1999 року «Про поліпшення діяльності органів і закладів охорони здоров'я з питань формування здорового способу життя, гігієнічного виховання населення».
5. Профилактика сердечно-сосудистых заболеваний: популяционная стратегия и индивидуализированные программы (на основе Европейских рекомендацый по профилактике сердечно-сосудистых заболеваний в клинической практике 2012) / В.Н. Коваленко, Е.Г. Несукай, М.Н. Долженко, И.М. Горбась. – К.: Морион, 2013. – 96 с.
6. Рудень В.В. Методичні основи організації системи інформаційного забезпечення населення як складової функціонування медико-генетичного консультування / В.В. Рудень // Методичні рекомендації для практичної охорони здоров'я. – К. Львівська обласна книжкова друкарня, 2000. – 41с.

7. Уваренко А.Р. Санітарна освіта. Чому вона втрачає своє пріоритетне місце у системі медичної профілактики? / А.Р. Уваренко, Ф.П. Ринда, Г.М. Жуков // Охорона здоров'я України. – 2003. – №2(9). – С. 35-40.
8. Слівінська Г.В. Організація пропаганди медичних і гігієнічних знань в лікувально-профілактичних закладах (методичні рекомендації для медичних працівників) / Г.В. Слівінська, Н.М. Харченко // Тернопіль, 2009. – 52 с.
9. Старча Т.М. Сучасні завдання вищої медичної освіти та кадрового забезпечення реформування / Т.М. Старча // Мед. освіта. – 2015. – №2. – С. 9-13.
10. Effect of Self-Care Educational Program to Improving Quality of Life among Elderly Referred to Health Centers in Zanjan [Електронний ресурс] / Fatemeh Salimi, Golamreza Garmaroudi, Seyed Mustafa Hosseini, Azizollah Batebi // Journal of Education and Community Health. – Vol.2. – No.2. – 2015. – P. 37. Режим доступу: http://jech.umsha.ac.ir/article-1-119-en.pdf.
11. The Relation Between Social Support and Adherence to the Treatment of Hypertension [Електронний ресурс] / Mohammad Taher, Hamid Abredari, Mahmood Karimy, Ahmadreza Abedi, Morteza Shamsizadeh // Journal of Education and Community Health. – 2014. – Vol.1. – No.3. – P. 69.

Стаття надійшла до редакційної колегії 21.11.2016 р.
Рекомендовано до друку д.м.н., професором ***Клименком А.О.,***
д.м.н., професором ***Прищуком Л.А.*** *(м. Київ)*

HEALTH EDUCATION TEACHING STUDENTS OF STOMATOLOGYCAL FACULTY UNDER THE STUDY COURSE PROPAEDEUTICS OF INTERNAL MEDICINE

M. A. Orynchak, N. G. Virstyuk, O. S. Chovhanyuk, M. M. Vasylechko, I. O.Gaman, N. R. Artemenko, I. I. Vakalyuk, D. P. Aleksandruk, S. Z. Krasnopolskyi
Ivano-Frankivsk National Medical University; Department of Internal Medicine of stomatological faculty named professor M. Berezhnytskyi; 76018, Ivano-Frankivsk, Galytska str., 2; ph. 80667845464; e-mail: mariyaorynchak@gmail.com

Health education is an important part of preventive medical doctor in any specialty. Therefore, teaching health education at the present stage of development of higher medical education should be conducted in all clinical, hygienic and theoretical departments.

The main purpose of this notice is to improve the quality of teaching health education at the departments of internal medicine by the formation of teachers and students appropriate attitudes and awareness of the importance

of studying specific issues of health education of the stomatological faculty students during lectures and practical lessons on selected sections of internal medicine. The main tasks of teaching health education in the course propaedeutics internal medicine include are formation of students' beliefs in the necessity and importance of health education in the overall treatment and prevention of disease; familiarization with the organization of health education in the hospital, clinics and dispansaries in each situation of physician according to the subject lessons or lectures. Moreover, the course propaedeutics internal medicine must disclose the value of health education in preventive activities all together. It is necessary to form the students' practical skills distribution among the population hygienic knowledge on all sections of hygiene, nutrition, housing, work, social and personal care, explain the harmful influence of alcohol, smoking, learning the basics of first aid in case of accidents, injuries, poisoning, burns, frostbite and diseases. When studying selected sections of propaedeutics internal medicine students must master certain specific techniques, skills in disease prevention, increase the level of hygiene, maintaining health, increasing the duration and improve the quality of life.

Key words: *health education, training and prevention.*